

1959 SZEP 20

ÜLLŐI ÚTI FÁK

„Az ég legyen tivéletek,
Üllői úti fák.
Borítsa lombos fejetek
szagos, virágos fergeteg,
ezer fehér virág.
Ti adtatok kedvet, tusát,
ti voltatok az ifjúság,
Üllői úti fák.»

Kosztolányi Dezső

A költő, aki é vallomást papírra vetette hajnalban a New York kávéházban, homlokába hulló hajjal és a virrasztás mákonyos bódulatában, már kihűlt szívvel pihen, de virrasztanak az öreg és ifjú akácok és platánok az Üllői út mentén. Az út üdén és élesen nyilall a város szívébe, mint egy falusi legény kurjantása, aki a város kapujához ér s felrikkant örömeiben, de a fák bölcsen mosolyogva gurítják tovább a hantot.

Hétköznapra virrad, szelíd és jószagú őszi napra, amikor gyalogszerrel ballagunk végig ezen az ütőéren, amely lüktetve görgeti a város szívébe a friss, vidéki vért. Élednek a kórházak és klinikák, a kórtermekben kihunynak a kék virrasztó fények, a szülészeten újszülöttek sivalkodnak az élettel való ismerkedés forró és félelmetesen szép kalandjában, kés villan a műtőben, hogy életet mentsen. Régmúlt professzorok emléke leng a kertekben és folyosókon, nagy és magános hősöké, akik egy értetlen világban éltek és küzdöttek a halál és a szenvedés ellen. Hány világraszóló felfedezést köszönhet a tudomány e csöndes házaknak, hány gondterhelt tudós-pillantás söpörte végig e fakuló lombokat, míg a tudós a górcső fölött az élet és halál titkos határát fűrészelte? Hány pesti ember született és hány búcsúzott az életől e fákkal szegett emberfolyó két partján, hányan léptek be görnyedten a kapukon, s hányan tértek vissza az életbe, első egészséges pillantásukkal az Üllői úti fákat köszöntve, az élet hírnökeit? Oly dús e fákkal szegett Üllői út emlékekben, hagyományokban, mint egy zsúfolt múzeumi tárló, amelyben a Város múltját őrzik. Egyik sarki átkelőhelyről tudjuk, hogy kockaköveim gyakorta lépdelt Babits Mihály, néptelen, korai órákban s lépteivel versek ritmusát skandálta. Talán pihen még az úttestbe építve néhány kő, amelyet vidáman füttyögető ferencvárosi kövezőlegények kalapáltak a helyükre, s amelyek Ba-

Üllői úti fák a vihar előtt... és a vihar után
(Érdekes Ujság — Bohanek Miklós felvételei)

bits-versek ritmusában élnek tovább. Itt a ház, amelyben Munkácsy lakott, az egykori békéscsabai asztalosinas, aki már bozontos tanulmányfővé érett s világot hódítani készült, de minden reggel megállt a pincébe rejtő asztalosműhely ajtajában s szakállát morzsolva szaglászta az asztalos-enyv, a keserű koporsó-festék és a dalamosan pöndörődő gyaluforgács illatát.

Valahol rézkürt freccsent szét egy kurta futamot és az Üllői úti fák, a negyven-ötven évesek úgy kapják fel a fejüket, hogy rezzen a lombjuk, mint riadozó emberfőn a haj, s köszvényes derekukban egy régi rézmuzsika emléke nyilall. Hogy' is volt? 1914 nyarán kötényes, bajszos ember lépdelt az Üllői úton, s fehér papírlapokat mázolt a falra. A fehér papírlapokon fekete betűk egy szót harsogtak:

— Mozgósítás!...

S néhány nap múlva vállukra vetett, zöldre festett ládákkal jöttek az első bevonulók a

Mária Terézia laktanyába, hogy csukaszürkébe öltözzenek, vállukra vessék a Mannlichert, virágot tűzzenek a sapka mellé s elinduljanak Isonzó felé, Ravaruszka felé, Linanova felé, Przemysl felé, Doberdó felé. Százerek hömpölyögtek át ezen az úton a halál felé, mert a bécsi Burgban egy kegyetlen öregember szilárd és bosszúálló kézzel ezt írta papírra:

— Mindent megfontoltam...

Az Üllői úti fák odvas görcei, mint a kagyló a tenger moraját, még őrzik egy megbomlott világ hisztériás üvöltését:

— Éljen a háború!

S őriznek egy másfajta hantot, egy széles és ünnepélyes dallamot, amelyet a frontokról érkező vöröskokárdások énekeltek, a háború befejezését, a forradalmat ünnepelve az Internacionálé dallamával, amely a kavernákból, a futóárkokból, a kazamatákból, a porrá őrölt embermilliókkal elkevert európai földből dübörgött elő:

— Fel, fel, ti rabjai a földnek...

A csukaszürke mundér, a császári parancs, az aranyhegyeket profitáló hadiüzemek, az országgon terpeszkedő mammutbiratok rabjai felkeltek...

Az Üllői úti fák kísérték már a mi nemzedékünk javát a Donhoz, míg a Habsburg császárnő nevét viselő laktanya ablakán porosz monokli villant a horogkeresztbe kapaszkodó germán sas alól. És itt döngött a fegyver ama rémületes októberi éjszakákon, amikor a császári sas, a porosz monokli és a hitbizomány kísértete szálldosott a Város fölött keselyű-szárnyakon.

A forgalom lüktet és hömpölyög az Üllői úton ezen a hétköznapi hajnalon, 1958-ban, s az állványok erdejéből megejtő színekkel bontakozik az új arc, a széles és nyugodt homlokzatok, amelyek lenéznek a csonka régi fákra, s az új Üllői úti fák gyöngéd ágaira, amelyekről a második őszi levelei készülődnek. Katonák és orvosok, költők, festők és a hétköznapi hajnalok hétköznapi emberei mennek az Üllői úton, nézik a megújított Várost, a lágy őszi napsütésben ácsorgó Üllői úti fákat, amelyekről verset írt Kosztolányi, a költő. A költő halott, a vers örökkön él, mint a Város, amelynek úterén végig-

sodorja az élet a hajnali járókelőt, a járókelő a maga módján megtoldja a költő szerelmes vallomását s egy kócos Üllői úti fa törzsének dőlve az őszi napnak súgja:

— Szerelmes városom...

Baróti Géza